

сті не лише банків, а й господарських і фінансових структур, державних органів, функціонування багатьох інших об'єктів і суб'єктів економічного та соціального спрямування. Водночас, потреби банків в інформації постійно зростають, а задовольняються вони не повною мірою. Тому доцільні подальші дослідження сформульованої проблеми інформаційного забезпечення стратегічного планування банку. І чим швидше проблему буде вирішено, тим швидше будуть створені реальні умови для закріплення тенденцій стійкості й надійності банківської системи України.

Література

1. Дибб С., Симкин Я., Брэдлі Дж. Практическое руководство по маркетинговому планированию. — СПб.: Питер, 2001. — 117 с.
2. Матвеев Л. А. Информационные системы: поддержка принятия решений: Учебное пособие. — СПб.: Из-во СПб УЭФ, 2007. — 241 с.
3. Кнорринг В. І. Теория, практика и искусство управления. — М.: НОРМА-ИНФРА, 1999. — С. 96.
4. Роберт Дж. Коул. Стратегическое планирование високого участия: когда реализуются люди и их идеи. — Хмельницький: Поділля, 1993. — С. 35.
5. Томпсон-мл., Артур А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа, 12-е изд. / Пер. с англ. — М.: Издательский дом «Вильямс». — 2002. — С. 52.

Стаття надійшла до редакції 14. 01. 2010 р.

УДК 336.144.36 (477)

Т. С. Невешкіна,
аспірант кафедри фінансів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ВИДАТКІВ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Определенна роль и значение прогнозирования бюджетных расходов. Проанализированы прогнозируемые и фактические данные расходов сводного бюджета Украины по функциональному назначению с целью установления уровня соответствия между ними. Установлены недостатки современной системы прогнозирования бюджетных показателей и предложены мероприятия по улучшению ее состояния.

In this article is defined role and meaning forecast on-budget expenditures. Analysed predicted data and fact sheet overall budget of Ukraine by functional purpose for the purpose of detection conformity level between them. Determined disadvantages modern system of forecast budget indicators and offered measures by improving its condition.

Визначено роль і значення прогнозування бюджетних видатків. Проаналізовано прогнозовані та фактичні дані видатків зведеного бюджету України за функціональним призначенням з метою встановлення рівня відповідності між ними. Виявлено недоліки сучасної системи прогнозування бюджетних показників та запропоновані заходи щодо поліпшення її стану.

Ключевые слова: *бюджетное прогнозирование, бюджетное планирование, бюджетные расходы.*

Keywords: *budgetary prognostication, budgetary planning, budgetary charges.*

Ключові слова: *бюджетне прогнозування, бюджетне планування, бюджетні видатки.*

Роль і значення бюджету для держави важко переоцінити, а тому не дивно, що багато науковців приділяють цьому питанню значну увагу. На даний час досить актуально стоїть проблема вдосконалення системи прогнозування державного бюджету, зокрема видатків.

На видатки державного бюджету (як і на доходи) великий вплив мають зміни макроекономічних показників. Тому важливою основою якісного складання бюджету є добре обґрунтовані та складені макроекономічні прогнози.

Прогнозування видатків є невід'ємною частиною системи бюджетного планування, головним завданням якого є оцінка різних і найвірогідніших варіантів використання сформованих бюджетних ресурсів. Також за допомогою прогнозу можна визначити обсяг бюджетних видатків як по окремим видам, так і в цілому, вивчати їх зв'язок із ВВП, платіжним балансом або з фінансовими витратами держави, оцінювати структуру видатків за їх ефективністю використання, а також перевіряти можливість забезпечення соціально-економічного розвитку держави.

Проте для досягнення заданих цілей потрібно вдосконалити методику й методологію бюджетного прогнозування, яке повин-

но ґрунтуватися на достовірній інформації та реально визначених макроекономічних показниках.

Дослідженням даної теми займалися такі вітчизняні науковці, як: Бабич Т. С., Василик О. Д., Гаркавенко О. С., Деркач М. І., Д'яконов І. І., Запаріна І. В., Кульчицький М. І., Лук'яненко І. Г., Опарін В. М., Павлюк К. В., Перун З. В., Сало І. В., Федосов В. М., Чугунов І. Я. та ін. Але з часом змінюються умови господарювання, економічні підходи та пріоритети, тому деякі питання щодо вдосконалення системи прогнозування видатків бюджету залишаються невирішеними.

Про це свідчить відсутність стратегії розвитку економіки як у цілому, так і в розрізі окремих галузей, недосконалість довгострокового бюджетного планування, відсутність єдиної методики оцінки ефективності проектів та системи контролю за їх виконанням. Також прогнозні показники можуть бути або надто завищеними із значним тиском на державні видатки, або заниженими, що знайде своє відображення в утворенні вільних коштів та недофінансуванні соціально-економічних програм. Ускладнює процес прогнозування й та обставина, що державні установи можуть розглядати прогнозовані для них видатки як фактично виділені кошти.

Прогнозування державного бюджету, зокрема видатків, було розпочато після затвердження Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». Законом встановлюється загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.

Згідно з Законом «прогнозування — це науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів» [1].

Зауважимо, що потрібно розмежовувати поняття планування і прогнозування бюджету. Аналіз визначень бюджетного планування та прогнозування в сучасній економічній літературі дозволяє зробити висновок, що під плануванням розуміють систему науково обґрунтованих заходів щодо визначення критеріїв розподілу коштів і використання фінансових ресурсів, а під прогнозуванням — обґрунтування вірогідніших показників доходів і видатків бюджету на перспективу [2, с. 328, 360]. Отже, планування передбачає організаційно централізовану систему визначення показників, а прогнозування має характер передбачення, одержаного науково-аналітичними методами.

В Україні питаннями бюджетного прогнозування займаються такі організації, як Інститут економіки та прогнозування НАНУ, Науково-дослідний економічний інститут, Відділ макроекономічного прогнозування Мінекономіки України тощо.

Перший прогноз схвалено постановою Кабінету Міністрів України «Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на 2005–2007 роки». Згідно з постановою головним завданням на середньострокову перспективу є досягнення сталого економічного зростання в умовах фінансової стабільності, активізація інвестиційних процесів і структурних перетворень та проведення цілеспрямованої соціальної політики держави [3]. Передбачалось, що середньостроковий прогноз дозволить забезпечити ефективне і раціональне управління державними фінансами, насамперед подолання бідності і поліпшення якості життя найбільш уразливих верств населення, а також допоможе виконати бюджет відповідно до цілей податково-бюджетної політики.

На практиці при прогнозуванні бюджетних показників використовують три методи: експертний, екстраполяції та моделювання. Всі вони вдало доповнюють один одного та базуються на зборі інформації і її обробці, судженнях експертів, визначенні попереднього розвитку об'єкта і закономірності його розвитку в минулому, сьогоденні і на майбутнє, дослідженні наукових і нормативних моделей прогнозованого об'єкта щодо очікуваних чи намічених змін у його стані.

Проаналізуємо прогнозні дані видатків зведеного бюджету України з 2006 по 2008 рік за функціональним призначенням та фактичні показники з метою встановлення рівня відповідності між ними. Одержані результати викладено в табл. 1.

Таблиця 1

**ПРОГНОЗНІ ТА ФАКТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ВИДАТКІВ ЗВЕДЕНОГО
БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 2006—2008 років* (млн грн)**

	Роки											
	2006				2007				2008			
	протоз вдатків	фактичне виконання	відхилення		протоз вдатків	фактичне виконання	відхилення		протоз вдатків	фактичне виконання	відхилення	
абс.			%	абс.			%	абс.			%	
Загальний обсяг ви- датків	117632,2	175512,2	57880,0	49,2	135820,3	227638,3	91818,0	67,6	153245,9	312017,5	158771,4	103,6
Загальнодержавні функції	11992,5	19891,9	7899,4	65,9	13805,5	24270,9	10465,4	75,8	15559,7	30829,1	15269,4	98,1
Оборона	9038,5	6400,7	-2637,8	-29,2	11421,8	9416,5	-2005,3	-17,6	12929,1	11733,0	-1196,1	-9,25
Громадський порядок, безпека та судова влада	9567,5	12718,8	3151,3	32,9	10974,9	18445,7	7470,8	68,1	12369,4	27080,9	14711,5	118,9
Економічна діяльність	19487,8	27341,1	7853,3	40,3	22247,7	40523,4	18275,7	82,2	25074,6	51322,4	26247,8	104,7
Охорона нав'язно при- родного середовища	1410,9	1636,6	225,7	16,0	1638,8	2241,3	602,5	36,8	1847	2764,7	917,7	49,7
Житлово-комуналь- не господарство	3262,7	8024,1	4761,4	145,9	3774,2	5900,3	2126,1	56,3	4253,7	8968,5	4714,8	110,8
Охорона здоров'я	13756,1	19737,7	5981,6	43,5	15940,9	26717,6	10776,7	67,6	17966,4	33559,9	15593,5	86,8
Духовний та фізичний розвиток	3218,6	4328,4	1109,8	34,5	3774,2	5687,8	1913,6	50,7	4253,7	7916,1	3662,4	86,1
Освіта	21471,8	33785,0	12313,2	57,4	24581,7	44333,6	19751,9	80,4	27705,2	60959,4	33254,2	120,0
Соціальний захист та соціальне забезпечення	20105	41419,9	21314,9	106,0	23042,2	48517,3	25475,1	110,6	25970,1	74069,7	48099,6	185,2
Обслуговування дер- жавного боргу	4320,8	228	-4092,8	-94,7	4618,4	1583,9	-3034,5	-65,7	5317,2	2813,8	-2503,4	-47,1

* Складено і розраховано на основі даних Державного комітету статистики України.

Таблиця 2

ПРОГНОЗНИ ТА ФАКТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ВИДАТКІВ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ
УКРАЇНИ ЗА ЧАСТКОЮ У ВВП У ПЕРІОД 2006—2008 років* (у відсотках)

	Роки											
	2006					2007					2008	
	прогноз видатків	факт. вик-ня	відхилення	прогноз видатків	факт. вик-ня	відхилення	прогноз видатків	факт. вик-ня	відхилення	прогноз видатків	факт. вик-ня	відхилення
Загальний обсяг видатків	26,68	32,25	5,57	27,35	31,58	4,23	27,38	32,85	5,47	27,38	32,85	5,47
Загальнодержавні функції	2,72	3,66	0,94	2,78	3,36	0,58	2,78	3,25	0,47	2,78	3,25	0,47
Оборона	2,05	1,18	-0,87	2,3	1,3	-1	2,31	1,24	-1,07	2,31	1,24	-1,07
Громадський порядок, безпека та судова влада	2,17	2,34	0,17	2,21	2,6	0,39	2,21	2,85	0,64	2,21	2,85	0,64
Економічна діяльність	4,42	5,02	0,6	4,48	5,62	1,14	4,48	5,4	0,92	4,48	5,4	0,92
Охорона навколишнього природного середовища	0,32	0,30	-0,02	0,33	0,31	-0,02	0,33	0,29	-0,04	0,33	0,29	-0,04
Житлово-комунальне господарство	0,74	1,47	0,73	0,76	0,81	0,05	0,76	0,94	0,18	0,76	0,94	0,18
Охорона здоров'я	3,12	3,63	0,51	3,21	3,7	0,49	3,21	3,53	0,32	3,21	3,53	0,32
Духовний та фізичний розвиток	0,73	0,79	0,06	0,76	0,78	0,02	0,76	0,83	0,07	0,76	0,83	0,07
Освіта	4,87	6,21	1,34	4,95	6,15	1,2	4,95	6,42	1,47	4,95	6,42	1,47
Соціальний захист та соціальне за- безпечення	4,56	7,61	3,05	4,64	6,73	2,09	4,64	7,8	3,16	4,64	7,8	3,16
Обслуговування державного боргу	0,98	0,04	-0,94	0,93	0,22	-0,71	0,95	0,3	-0,65	0,95	0,3	-0,65

* Складено і розраховано на основі даних Державного комітету статистики України.

Як видно з таблиці, фактичні показники загального обсягу видатків перевищують прогнозовані у кожному році в періодах, що досліджуються. Так, у 2006 р. цей показник становив 49,2 %, у 2007 р. — 67,6 %, у 2008 р. — 103,6 %. Середній показник відхилення у відсотках за три роки склав 73,5 %. Це обмежує оптимальний розподіл бюджетних ресурсів на стадії формування і затвердження державного бюджету. Недовиконання прогнозу спостерігається лише по видаткам на оборону та обслуговування державного боргу.

Необхідно також відзначити, що прогнозні показники видатків бюджету коригуються щороку в межах діючого періоду. Проведений аналіз дозволяє зазначити, що дані видатків бюджету на 2008 рік у трьох затверджених прогнозах мають різне значення, а саме: у прогнозі на 2006—2008 рр. сума видатків складає 153245,9 млн грн, на 2007—2009 рр. — 207829,9 млн грн, а на 2008—2010 рр. — 221091 млн грн. Усі прогнозовані дані у свою чергу відрізняються від фактичного виконання: на 103,6 % занижені в першому випадку, на 50,1 % у другому, та на 41,1 % в останньому.

Щоб мати більш повну картину щодо відповідності прогнозних даних, проаналізуємо зміну видатків у структурі ВВП за визначений термін (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать про те, що найбільша зміна в структурі в бік збільшення відбулась за розділами «Соціальний захист та соціальне забезпечення» та «Освіта», а зменшення — за розділами «Оборона» та «Обслуговування державного боргу». Загалом можна сказати, що економічні і соціальні цілі Кабінету Міністрів України були виконані.

Графічно прогнозні та фактичні показники видатків зведеного бюджету України за часткою у ВВП за 2008 рік показано на рис. 1.

На даний час схвалено сім прогнозів показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на період з 2005 до 2013 років.

Таким чином, можна зробити висновок, що система прогнозування бюджетних видатків потребує змін та вдосконалення. З метою подолання цих проблем необхідно забезпечити:

— удосконалення методики розробки прогнозних макроекономічних показників та методики розрахунків надходжень до бюджету по окремих видах податків і зборів (обов'язкових платежів) з метою підвищення реалістичності бюджетного планування доходів на стадії формування та затвердження державного бюджету;

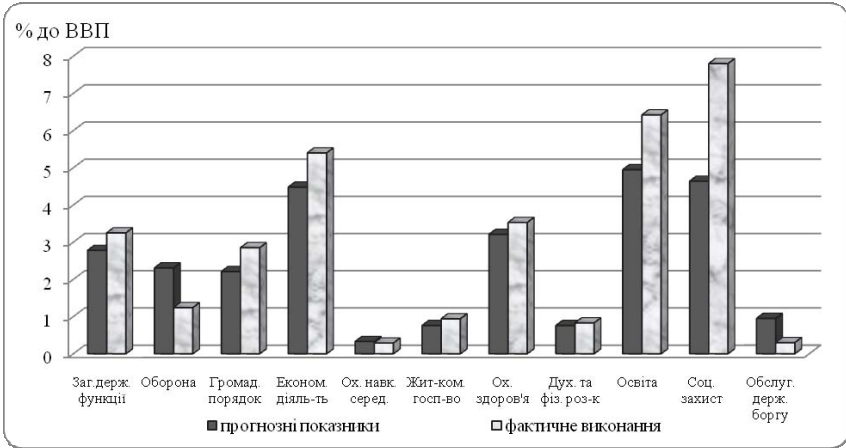

Рис. 1. Показники прогнозованих і фактичних державних видатків за 2008 рік у структурі ВВП

- підвищення якості бюджетного планування головними розпорядниками коштів державного бюджету та посилення їх відповідальності за виконання відповідних бюджетних програм;
- забезпечення відповідності виконання бюджету запланованим показникам та ефективності не тільки поточного і наступного, а й попереднього бюджетного контролю;
- розробку методичних рекомендацій щодо оцінки ефективності бюджетних програм та розрахунку основних результативних показників, які дадуть змогу обґрунтувати цільове та раціональне використання бюджетних коштів;
- врахування досвіду зарубіжних країн, які мають велику практику використання прогнозування бюджетів.

Література

1. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602 — III.
2. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовжененко Т. С. Фінансовий словник. — 4-те вид., випр. та доп. — К.: Т-во «Знання», КОО; Л: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2002. — 566 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на 2005—2007 роки» від 9 вересня 2003 р. № 1427.

4. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2004. — 864 с.

5. Федосов В. М., Бабич Т. С. Сутність і проблематика бюджетування — українські реалії // Фінанси України. — 2008. — № 1. — С. 3—23.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2010 р.

УДК 336.71

А. В. Нікітін

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МІСЦЕ БАНКІВ УКРАЇНИ В ІНФРАСТРУКТУРІ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Рассмотрены вопросы развития инфраструктуры рынка финансовых услуг Украины. Определены сферы деятельности существующих регуляторов рынка в контексте количественных и качественных показателей его отдельных сегментов. Даны предложения по совершенствованию процессов регулирования рынков.

Considered the questions of development of infrastructure of financial services market of Ukraine. Determined the scope of existing market regulators in the context of quantitative and qualitative indicators of its individual segments. Suggestions for improving the processes of market regulation.

Розглянуті питання розвитку інфраструктури ринку фінансових послуг в Україні. Визначені сфери діяльності існуючих регуляторів ринку у контексті кількісних та якісних показників його окремих сегментів. Надано пропозиції щодо вдосконалення процесів регулювання ринків.

Ключевые слова: банки, рынок финансовых услуг, участники рынка, регуляторы, концентрация, институциональный кризис.

Keywords: banks, financial services market, market participants, regulators, concentration, institutional crisis.

Ключові слова: банки, ринок фінансових послуг, учасники ринку, регулятори, концентрація, інституційна криза.

З моменту надання банкам України права брати участь в операціях на ринку цінних паперів та інших «не суто банківських» ринках фінансових послуг не припиняється дискусія щодо місця та ролі банків на цих ринках. Фактично комерційні банки не лише активно приймають участь на зазначених ринках, але й підпадають під контроль різних регуляторів, та відчують на собі конкурентний тиск різних типів конкуренції. Стисло конкурентну ситуацію на зазначених ринках характеризують дані табл. 1.